

Hetedik díjazott

A SZENT RÓKUS KÓRHÁZ

két évszázados gyógyító szolgálata
MAGYAR ÖRÖKSÉG

A pestises betegeket gyógyító francia szentről elnevezett fővárosi kórházunk ugyanolyan jelképes épület, akár a Nemzeti Múzeum, a Tudományos Akadémia avagy a Parlament, csak kevésbé látványos, és korábbi náluk. Nélküle lehetetlen volna az ország sorsát jelentősen befolyásoló egészségügy történetéről írni. Múltja visszanyúl a Rákóczi-féle függetlenségi harcot lezáró Szatmári békéig, amikor a mai nagy intézmény pusztja helyén Rókus-kápolnát emeltek a járvány megszűnésére emlékeztetőn. Ekkor készültek országszerte a Szentháromság-szobrok is. A messzebbre látó Habsburgok (Mária Terézia, II. József) idejében felismerték, hogy korszerű közegészségügy, kórházak és államilag fizetett megyei orvosok nélkül a házasságokkal összetákolt birodalmuk a gyenge „emberanyag” miatt éppen katonailag válik versenyképtelenné, ezért tették lehetővé pl. a Pázmány Péter alapította egyetemnek orvosi karral való kiegészítését, majd az ország központjába telepítését, valamint megszületett az első átfogó nagy egészségügyi jogszabálygyűjtemény, amelynek következtében a Lajtán inneni rész lakossága lassan növekedni kezdett. Köztük természetesen az egyre magyarabb Pest-Budáé, annak esetleges megélhetési előnyeivel és a zsúfoltságból eredő járványügyi hátrányaival együtt. Mikor az orvosi fakultást 1784-ben a pesti bal partra áthelyezték, egy nagyobb kórház vált szükségessé. Egyelőre csak hetvenöt ágyas szegényházra futotta, de Martinovicsék fejkétele utáni esztendőben a királyi kegyelem már hozzájárult az akkor korszerű polgári közispolatály felépítéséhez. Természetesen közadományból, de érte így is hálásak lehetünk. A Szent Rókusról elnevezett kórház 1798 májusa óta az ország első számú gyógyító intézménye. Viharos történelmünkben a járványok, önként vállalt forradalmaink és a reánk kényszerített háborúk idején a Rókus nemcsak helyrajzilag volt a megpróbáltatások központjában. A vizsga az 1831. évi kolera-betöréstől az 1956-os invázióig mindig jelesre sikerült. Haffner Mihálytól Hollán Henrikig kitűnő igazgatók álltak az élén. Az előbbi a megtervezésében, az utóbbi a történetének megírásában is érdemeket szerzett. A gazdagnak nem mondható intézmény a szegényeket rendszerint ingyen látta el. Innen indultak útjára a nagy újítások. Flór Ferenc főorvos itt végezte az első műtéteket éter- és kloroformaltatásban (1847). Amikor 1851-ben Semmelweis Ignác Fülöp került az önállóvá vált szülészeti osztály élére, és kötelezővé tette a klóvizés kézmosást, az addig rettegett gyermekágyi láz egy százalék alá esett. E kórház keretében kezdte meg működését 1881-től az ideg- és elmeorvosi klinika, Laufenauer Károly iskolateremtő tanár vezetésével, majd 1883-tól az urológiai, 1887-től az orr-gége, illetve a fogászati osztály nyílt meg a betegek számára. Az ápolásról és ellátásról 1890-1949 között a Paulai Szent Vince apácarend gondoskodott.

A millennium évében a Rókus, fiókkórházaival együtt, már több mint ezeregyszáz ágygal rendelkezett. A röntgen-sugarak felfedezése után itt rendezték be Európa első központi röntgenlaboratóriumát 1898-ban, majd 1905-ben először használták jód tinktúrát fertőtlenítésre. Másrészt itt szervezték 1908-ban az első európai adminisztrációs orvos sztrájkot, mindenféle politikai felhang nélkül, a másodorvosok mellőzése miatt. Nehéz lenne maradéktalanul felsorolni a Szent Rókus Kórház kiválóságait. Jelentős részük tanszéket kapott, mások főorvosok maradtak egyetemi tanári minőségben. Krepuska Géza 1913-tól lett a fülgyógyászati, Entz Béla 1919-től a pozsonyi, illetve a pécsi kórbonctani intézet professzora. Ugyancsak e falak között kezdte tanári pályafutását a kiváló urológus

Illyés Géza, és lett híressége 1935-1940 között a minden diktatúrával következetesen szembeszálló Haynal Imre. Az első magyarországi vérado központot e kórház keretében szervezte meg Kubányi Endre főorvos (1935), majd 1938-tól fog- és szájsebészeti osztály létesült a megnövekedett igények kielégítésére. Olyan sebészek nem jutottak tanszékhez, mint az operáló kés Paganini-jának nevezett Hüttl Hümér vagy az orvostörténésznek szintén kiváló Manninger Vilmos. A gyomorvarró gépet szerkesztő Hüttl Hümér utóda lett a nem kevésbé kitűnő Winternitz Arnold, a hazai agy-, ideg- és tüdősebészet úttörője. A szemészetet olyan kiválóság képviselte, mint Liebermann Leó, aki pisztolygolyóval ment elébe várható sorsának. A nyilas örület áldozata lett többek között a belgyógyász Karczag László és Berend Miklós. Ez utóbbinak a gyermekgyógyász gyógyász édesapjával 1919-ben a vörösök végeztek. Kényszernyugdíjazták 1943-ban Babits Mihály egyik kezelőorvosát, a gégész Laub Lászlót, majd 1945-ben ellenkező „előjellel” Campián Aladárt. Egyetemi katedrához jutott még Zalka Ödön a prospektúrán, a Mecsekaljára került sebész professzornak Schmidt Lajos, de ugyanezt a szintet reprezentálta a Rókusban maradt gégész Réthi Aurél, a belgyógyász Schill Imre (szintén Babits egykori orvosa) és nem utolsósorban a tizennégyezer strúmaműtétet maga mögött tudó Czeyda Pommersheim Ferenc sebésztanár. Róla beszélte el egyik vallásosnak éppen nem mondható betegem, hogy amikor 1950-ben híres műtőjéből avatatlan kezek eltávolították a fészületet, tömör megfogalmazásban közölt: míg vissza nem helyezik, nem fog a műtőasztal mellé állni. Két nap multán a Megváltó jelképére ismét rávetült a műtőlámpa fénye.

A nemzet első számú kórházát 1849-ben Budáról Hentzi lövette, 1956-ban szovjet tankágyúk és aknavetők tették ugyanezt. Az egész tetőszerkezet megrongálódott, de a gyógyítás egyetlen percig sem szünetelt. Előtte, 1952-ben a kórház neve *Szent Rókus Kórház* helyett *Pest Megyei Tanács Semmelweis Kórháza* lett, ám ez a szellemén semmit sem változtatott. Szerencsére nem munkásmozgalmi nevet kapott, de az anyák megmentőjének kultusza mit sem csorbult, amikor a régi tábla újra felkerült a homlokzatra. Az első éternarkózis után több mint száz évvel itt végezték az első korszerű intratracheális altatásokat hazánkban. A hagyomány tehát folytatódott. Vörösmarthy Dániel, több szemészeti szabadalom szerkesztője itt végzi a hátsó csarnoki műanyaglencse-beültetést, cornealaboratóriumot szervezett, nemzetközi hírnevet szerezve a magyar szemészetnek. A lista korántsem teljes, egy rövid ismertetésnek nem is lehet ez a célja. Hollán Henrik egykori igazgató-főorvos 1967-ben megírta a kórház történetét, 1998-ban szép és tartalmas jubileumi kiadvány jelent meg az intézmény alapításának kétszázadik évfordulójára. A pesti Szent Rókus Kórházat a Semmelweis-életregényekből világszerte ismerik. Itthon pedig a gyógyítás szimbóluma, amelynek működését egy szobor-csoportról Semmelweis szigorú tekintete vigyázza.

Dr. Szállási Árpád
orvos, orvostörténész, költő